

Universul

Anul XLV Nr. 29

14 Iulie 1929

5 Lei

literar

CASIMIR BELCOT

p o e z i e

MIRCEA DEM. RADULESCU

E V O C A R E E P I C Ă *)

Sub cer de epopee, cu fulgere pe căști,
Eu v'am văzut în marșul eroic, spre Mărăști..

Din ce legendă veche ați răsărit atâți,
Cu fețele severe, spre moarte hotărâți,
Transfigurați de visul cu vraja luminoasă
Că mâine, poate mâine, vă veți vedea acasă?

Vă văd ca printr'o pânză de lacrimi, vă cuprind
În brațe largi de gânduri.. Văd chipul suferind
Și crunt al fiecărui soldat necunoscut
Bronzat de ger, de ploaie, de vifore bătut..
Din ce legendă sfântă ai răsărit armată
Ce 'nvii ca prin minune Moldova de-altădată?
Pădurile bătrâne, pe coame de Carpați,
Stejari și fagi și paltini s'au prefăcut soldați;
Din văi, de pe coline, din lunca din Siret,
Pădurile bătrâne se 'naltă ca'n Macbeth..
Oștirea sfărâmată, pierdută, nisipită,
Trăiește și pulsează cu viața ce palpită,
Cu frunza ce și înaltă surâsu-i de smarald,
Cu aerul Moldovei primăvăratice, cald..
Mă uit la fie-care soldat eu chip trudit,
Sub valul blond de raze ce cade strălucit,
Mă uit la fața tristă de mucenice, ce pare
Ușor învăluită de slavă și de soare,
De nimbul suferinței fluid și dureros
Și parcă 'n fiecare a înviat Cristos!

Ai înviat din moarte cu primăvara sfântă,
Cu primăvara dulce, cu frunza care cântă,
Soldat ce, toată iarna, ai stat crucificat..
Bătut ai fost pe cruce, zdrobit și-ai înviat!
Pe trupul tău porți urme de sulită barbară,
Pe mâini, pe piept, pe coaste, pe fața ta de ceară.
Porți răni adânci de cuie și simți dureri adânci
Cum sapă ca o apă granitul durei stânci..
Și apa se hrănește din sute de isvoare,
Se umflă, șerpuieste, se 'nvolveră 'n vâlcoare,
Se 'naltă, se prefăce torent din vârf de munți
Și se prăvale 'n vale zdrobind zagaz și punți!..
Năvalnic dor de țară din fiecare piept,
Tu prăvălești Carpații și-un drum stăi: drumul drept!
E drumul care duce spre satul tău natal
Pe văile cu sălcii și cântec de caval,
E drumul care duce căruța cu doi boi
Pe câmpul cu ogoare... Lăstari de păpușoi
Și grâul nou, smaralde ce 'n aur s'or prefăce,
Te chiamă pe pământul din care mâini rapace
Răpesc întreg belșugul însângeratei țări..
E casa ta acolo, pierdută 'n depărtări,
Ce 'ntinde către tine lungi brațe tremurate,
Sunt ochi ce scurmă zarea și plâng pe inserate.

Gigantic stăvilarul îți se ridică 'n față
Și fie-care culme e turn de fortăreață:
Tranșee, adăposturi blindate, guri de foc,
Rețele lungi de sârmă ghimpată, aprig bloc
Compact, clădit din piatră și fier, obuziere,
Mitraliere, tunuri mascate, mortiere..

Ai dărâma și munții s'ajungi la tine 'n luncă!
E cald acum și timpul e 'mbietor la muncă:

O sapă strălucește ca fulgeru 'n lumină,
Un strop de aur trece prin aer o albină,
Atrasă spre ogorul de rapiță.. Pământul
Își cântă viața-i lină cu soarele și vântul,
Nepăsător de forța și ura omenească;
Râd viile pe coastă, păduri prind să 'nverze
Iar lunca și dumbrava și dealul și livada
Sunt ninse de flori albe ce 'și scutură zăpada:
E primăvara fărăi ce cântă'n pieptul tău,
E țara ce te cheamă pe văi, înspre Buzău!

Cutremurând văzduhul și culmile albastre
De două zile 'ntruna bat tunurile noastre,
Când tunul încetează începe mitraliera.
Un avion se 'naltă și spintecă-atmosfera
Cu largi rotiri de vultur semeț.. E românec.
El îți arată drumul.. Pe umeri parcă îți crește
Și fie aripi, — aripi de-Arhanghel.. Toată ziua
Străfulgeră de raze.. Îți frângi în piept rădă
Un semn, o clipă numai și vei porni toreni
Cu viața ta ce poartă un nume.. sub tunici
O cruce porți și-un număr.. Soldat, căprar, sau
Sau ofițer, — un suflet și-un gând spre marea
O forță mult mai mare ca tine te ridică;
Puteri nestăvilite în pieptu-ți se deșteaptă:
Puteri mai mari ca tine îți strigă: înainte!
E visul ce te poartă trecând peste morminte.
Trecând peste tranșee schimbata'n fiutiriu.
E visul ce va face din tine anonim,
Eroul sfânt, cu oase pierdute pe coline,
Spre care țara 'ntreagă veni-va să se 'ncline!

Rachete luminoase au dat semnal..

Pe văile Moldovei, ca ape revărsate,
Pornesc batalioane, divizii, regimente..
Ce stăvilar gigantic mai poate să oprească
Năvalnica gignire de oaste românească?
Zadarnic arsenalul cu 'ntregu-i angrenaj,
Cu tunuri, cu tranșee, cu tiruri de baraj,
Cu 'ngramădiri de sârmă ghimpată îi stă 'n cale
Ea trece peste garduri de sârmă, prin mortare
Explozii, peste șanțuri, tranșee de beton
Armat, fortificații, grunate, mitraliere, —
Potop de fier și flăcări, incandescent cieldu,
Cine-ar putea să'nfrunte eroica putere
Ce se ridică vastă, gigantică, masivă,
Rudimentară forță pornită 'n ofensivă?
Cu-asalt de baionetă ea curăță terenul,
Smulgându-și libertatea, cerându-și oxigenul,
Recucerindu-și dreptul la viață. Dărji, soldat
Un gând, un trup, un suflet, escaladând Carpații
Își vor vedea căminul și satul și pământul.
Ai lor i-așteaptă-acolo înfrigurați.. Avântul
Le-anină mii de aripi.. Ei urcă stânci abrupte
Șburând peste prăpăști, cumpliți, cu fețe surse
Arhangheli de lumină, cu fulgere pe căști,
Ei pun drapelul țării pe culme, la Mărăști!

*) Cu ocaziunea împlinirii a 11 ani dela Mărăști.

MĂNĂSTIREA HUREZUL

Domnul filantrop și diplomat și în același timp destul de bogat — Constantin Brâncoveanu — în dorința de a-și înzestră rușele prin gust și bogăție puse de zid sub supravegherea marelui stolnic Păru Cantacuzino — nu departe de mănăstirea rudelor sale — Bistrița — în poziție fermeccătoare pe valea râului Hurezul, ce izvorăște din muntele Parul, mănăstirea căreia i-a dat numele acestui râu ce-i răcoare așezarea. În pizania săpată în piatră ce se află deasupra ușii la intrare în biserică, mănăstirea a fost zidită în anul mântuirii 1692, epoca cea mai strălucită a domniei lui Ștefan cel Mare, cu gândul poate ca să-i servească ca lăcaș pentru odihna veșnică și pentru expirarea păcatelor luate la parte păgărilor împotri-

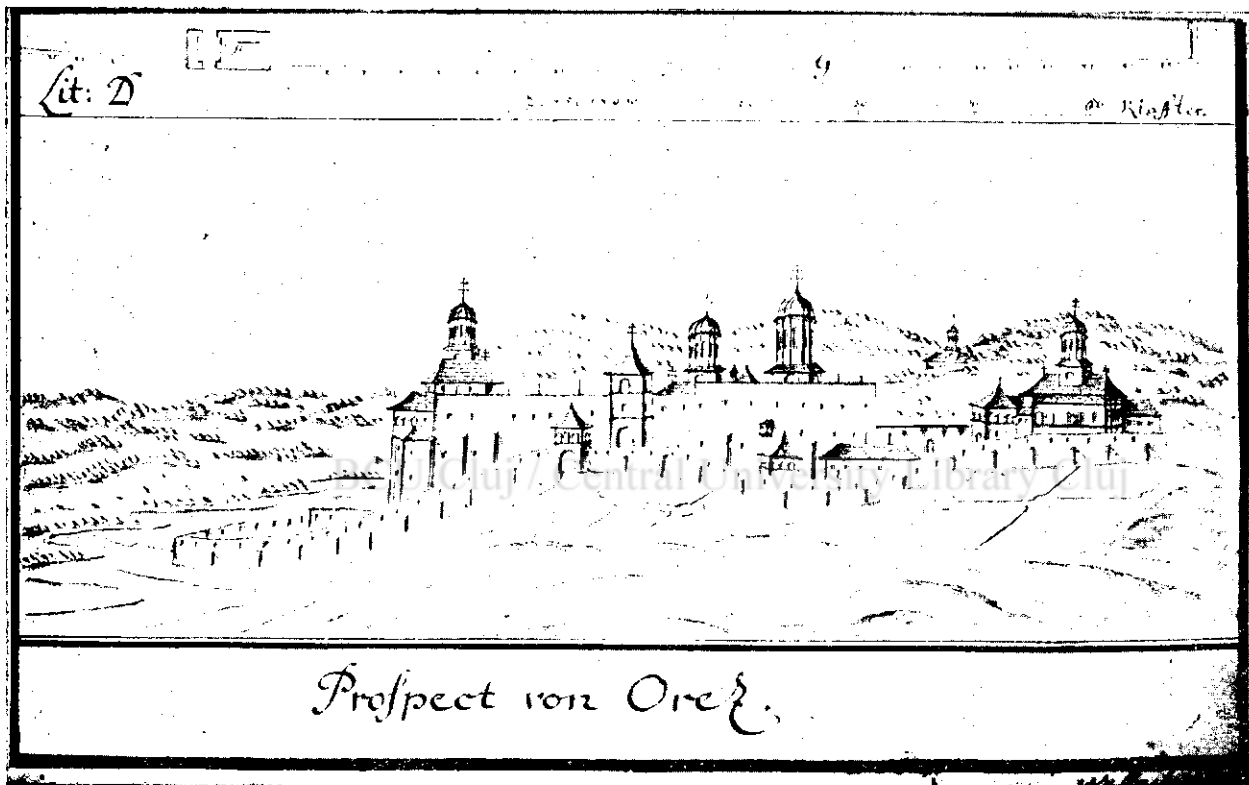
de minime la cunoașterea felului de clădire a vechilor hanuri și curți boeresti dela finele secolului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea.

Ctitorul domn a avut apoi grija să-și înzestreze ctitoria atât cu moșii domnești și scutire de dări cât și cu podoa-tele de mare preț. Din nefericire însă averile i-au fost secularizate iar podoa-tele luate pentru muzeul național de către răposatul Tocilescu, scoromonitorul trecutului nostru în același timp însă și despuctorul monumentelor de podoa-tele cele mai de preț.

Așa de aici au fost ridicate: icoana cea mare a lui Brâncoveanu, despre care se spune că Domnul avea obiceiul s'o pearte cu dansul pe unde mergea; apoi o cruce din lemn sfânt, legată cu aur și

și o școală profesională la care se instruiască și maicile mai tinere.

În figura noastră care datează din anul 1723 făcută de inginerii topografi însărcinați de guvernul austriac cu ridicarea hărții topografice a Olteniei, observăm că mănăstirea pe atunci avea trei biserici, din care: una cu două turle, alta cu una în zidul interior puternic sprijinit pe contra forturi de care erau legate și chiliile și a treia în curtea din afară. Biserica cu două turle din dreapta este biserică mănăstirei, cea din stânga cu o turlă este biserică paraclis. Chiliile sunt cu două etaje după cum se poate vedea cele două rânduri de ferestre. La biserică paraclis se observă și o loggie splendidă așezată cu privirea spre râu, pare o copie după mănăstirea Co-

Prospect von Orez.

ostinilor la Zărnești, în care luptă împotriva generalului austriac Heissler, și pe lângă el, un om care avea un frământat suflet, Constantin Bălăceanu, a fost o-

se va fi gândit că aici să fie și loc pentru alinaarea durerilor trupești ne înfruntăm a crede aceasta, faptul că Doamna Maria, soția sa, puse, în 1696, Septembrie 20, să se zidească lângă biserică mănăstirei și o bolniță: deci mănăstirea avea două roluri de îndeplinit: unul de mântuire sufletească și altul de mântuire trupească.

Apoi familia domnitoare având obiceiul ca să vină cât mai des pe la ctitorii lor au pus de i s'au zidit mănăstirei un paraclis, în 1696, de toată frumusețea, lăcașul unde când se aflau aici Dumnezeu veni în liniște ca să aducă preamărire și mântuire Celui a tot puternic sau să-i ceară îndurare și ajutor în vremuri de grea cumpănă atât pentru ei și ai lui cât și pentru țară.

Biserica cât și paraclisul, trapeza, bolnița și chiliile din fericeire pentru noi s'au păstrat întacte în ciuda atacurilor și a răutății omenești. Acestea toate prin construcția lor ne servesc

impodobită cu diamante și smaragde; i s'au mai ridicat apoi frumoasa bibliotecă alcătuită din cărți alese grecești, slavonești, românești, latinești, multe din ele foste proprietatea lui Brâncoveanu după cum se putea constata prin autografele și însemnările Domnului făcute pe ele.

La Hurez se păstrează cu multă venerație moaștele Sf. Procopie, dăruite de patriarhul Tarigradului, Iacov, în anul 1692, cu ocazia sfințirii acestei mănăstiri. Tot aici se mai află capul sf. Mincodora, adus dela Sinope cu cheltuiala lui Brâncoveanu și a soției sale Maria. În afară de acestea se păstrează aici și moaștele sf. Theodor Tiron.

Până în anul 1862 mănăstirea a fost locuită de călugări, în anul acela însă, călugării au fost trecuți la mănăstirea Bistrița iar la Hurez au început să locuiască maicile.

Astăzi maicile aici se îndeletnicesc pe lângă preamărirea lui Dumnezeu și căutarea bolnavilor, căci s'au înființat aici și un spital și cu lucrul ca: țesătura stofei de lână numită mohair, țesutul covoarelor oltenesti și a borangicului.

În ultimul timp aici s'a mai înființat

mana din Vlașca. Clopotnița era așezată deasupra ușii la intrarea zidului al doilea într-o turlă frumoasă lucrată și învelită cu șită ca de altfel și chiliile. Bisericile câte trei erau învelite cu plumb după cum se poate constata din raportul inginerilor, care au rămas extaziați în fața acestei mănăstiri foarte frumoasă și foarte bogată.

Curtea a doua are zid mai mic și crenelurile unite, este însă și aceasta sprijinit pe contra forturi.

În curtea a doua se află o biserică cu o turlă lângă care se observă un ciarvac de toată frumusețea.

Tot aici se mai observă o fântână și o casă de locuit. Deasupra ușii de trecere și prin zidul al doilea se află un turn de apărare la fel ca zidul mult mai mic ca la ușa cea dintâie.

În fund se mai observă apoi o altă biserică care este așezată la o distanță destul de mare de mănăstire.

Astfel se prezintă mănăstirea lui Brâncoveanu așezată în singurătatea codrilor ce o înconjoară pe malul râului Hurezul.

Critica literară

PREMIILE NAȚIONALE ȘI ALTE PREMII

de ION FOTI

Incontestabil că un premiu este răsplata unei munci literare sau artistice. Ele sunt o încurajare și sânt o încoronare. De la premiul de tragedie antic, trecând prin subvențiile și pensiunile acordate scriitorilor și artiștilor — în Evul Mediu și în epoca modernă și contemporană — decernarea de premii de municipiu, primărie, instituții profesionale și de binefaceri — este o necesitate. De obicei, publicul mare nu înțelege pe toți creatorii și inventatorii, îi favorizează pe unii, îi neglijează pe alții, nedreptățește pe cei mai mulți.

Sunt premii date pe baza unui concurs, acelea par cele mai bine date; dar celelalte sunt opera întâmplării și nu totdeauna a meritelor.

Pemiile Naționale, două la număr — al treilea pentru critică a fost desființat și înlocuit cu unul pentru artele plastice — pe care le-a înființat Ministerul Artelor; se dau anual unui poet și unui prozator din cei mai de seamă. În afară de reprezentanții S. S. R.-ului, Academiei Române, Ministerul Artelor, participă și toți cei premiați din anii trecuți.

Numărul acestora crescând anual, cu doi sau trei, se va ajunge cu timpul la o nouă Academie de premii, care va avea importanța sa.

Premiile Naționale au fost acordate până acum d-lor prof. N. Iorga, prof. Bogdan-Duică, Octavian Goga, Ion Al. Brătescu-Voinesti, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, M. Codreanu, Topârceanu, Ion Gorun (decedat), Cincinat Pavelescu, Ion Agârbiceanu iar anul acesta d-lor Liviu Rebreanu, pentru proză și Alexandru Davila pentru poezie.

Cei doi premiați ai anului acesta au fost pentru „merite rare”, în domeniul Literelor!

În ce privește premiile Academiei Române, foarte neînsemnate, trec aproape fără să provoace curiozitatea de altă dată. Cu refacerea averii Academiei sperăm că și sumele de premii se vor mări, astfel în cât prima noastră instituție de cultură să fie în fruntea celorlalte și în această privință

Societatea Scriitorilor Români acordă, dela un timp, premii destul de importante, cari, însă, au darul să nemulțumească, din nefericire, când pe o tabără când pe alta.

Sperăm că și aici se va crea o opinie neclătinitoare, care să aprecieze just până acum nouă ni se pare că S. S. R.-ul n'a fost mai prejos ca alte instituții, deși unii tineri infumurați de propriile lor merite ar vrea să cucerească dintr-o dată și fără eforturi toate cetățile.

Dacia Română în oglinda inscripțiilor și a limbii de azi. (I. Elementele Grecești) de Constantin C. Diculescu.

D. prof. Diculescu de la Universitatea din Cluj are mai multe lucrări științifice de cea mai mare importanță pentru mileniul întunecat a Istoriei noastre și tocmai se ocupă de epoca cea mai sumbră a năvălirii Barbarilor. Cele două

lucrări ale d-sale, în nemțește, „Die Gepiden, Die Wandalen und die Goten, au fost măgulitor — apreciate de critica specială din Apus. Paul Lehmann în „Petermanns Geographische Mitteilungen“ LXX (Gotha 1924) pag. 142—143. scrie:

„Opera dovedește spiritul critic și darul de narațiune al unui istoric iscusit, care, cu precauțiuni și cuminte, calcă în domeniul Preistoriei și într-o măsură largă trage concluzii din asemănările Filologiei”...

D. Jahn în *Mannus*, 17 volum (Leipzig, pag. 137 și următoarele. spune:

Autorul este un adevărat explerator într-o regiune nouă. Lucrarea este fructul unei efortări conștiințioase de decenii. Prin varietatea cunoștințelor de germanist, romanist și istoric, autorul a reușit, prin valorificarea precisă a izvoarelor disponibile, să clădească sigur și evident, istoria gepizilor, care până acum fusese insuficient luminată.

Charles L. Crivain în *Revue Historique*, CXLX (Paris, 1925) (pag. 86—87) scrie:

„Se vede importanța și soliditatea lucrării d-lui Diculescu. Cu izvoare noi de informații, cu o judecată foarte independentă și foarte sigură, cu respectul textelor clasice, mai ales exploatând pe Jordanes — Dixippe, a refăcut, a adâncit până la cele mai mici detalii istoria Gepizilor și a arătat importanța lor. Argumentele sale au întărit, în mod special, teza continuității Românilor în Dacia. Desigur că va fi primită cu recunoștință o operă de înaltă valoare unde sunt utilizate, deodată, textele istorice, obiectele găsite în morminte, monedele și elementele ligvistice”

Gepizii au stat mai multe secole în Dacia, dela finele veacului al V-lea până la începutul celui dela IV-lea.

D. Diculescu a găsit o mare influență a acestor barbari asupra poporului nostru, descoperind vr'o 270 cuvinte de origine germană în limba noastră. Reconstituind în cele mai mici amănunte, viața lor, a rupt vâlul unei părți din istoria poporului nostru.

Cum reese, din ultimele lucrări, asupra barbarilor (și chiar asupra Hunilor, cum este numunata carte Attila, rege al Hunilor, de Brion, în ediția personalităților celebre). Barbarii n'au fost tocmai niște distrugători, incendiatori și mâncători de civilizație. Dîn contră, ei aveau o organizație de stat, în multe privinți. — în ceace privește disciplina militară, sentimentul religios al tradiției, curățenia moravurilor, cu totul superioare Romei sau Bizanțului. Iată-ne, deci, ieșind din sfera romantică a istoriei.

Gepizii au trăit în pace cu poporul românesc, timp de secole, i-au influențat viața. Tot așa, mai târziu, după căderea Gepizilor, sau întărit legăturile cu Bulgarii, cu care am făcut primul și al doilea imperiu, care durează până la epoca „descălțării” istorice. — adică peste cinci veacuri, iar influența slavă peste opt secole. Iată-l de cunoștințe asupra milenului ni se învațeste cu lucrările d-lui Diculescu și cu cele două monumentale volume ale d-lui prof. Al. Philippide asupra „Originei Românilor”.

Noua carte a d-lui Diculescu se ocupă de elementele grecești vechi în limba noastră. Cum reese din inscripții pene-

trațiunea civilizației și culturile care au fost foarte importante în Dacia. Ineroase colonii grecești au fost din Asia Mică — în special — în afară de cult, aceasta înfloresc și prin cuvintele imprumuate unele direct și altele prin asimilare. deică din latina vulgară a coloniei. Astfel cuvintele: *drum, amurg, mur, mursa, spuză, brodac, broate, scă, nutră* (firele urzei dintre sulul dindărăt), *saricâ*, (țărâncă), tura de fier ce caprinde oșia de trăsorii; întinsătoarea sau lamba (lui), *ismă, usuc* (murdăria grasă din nespălata a oilor), *sterp, pătură, țără, ștră, stup, papură, martur, trușiu, ciupă, răp* (murdărie pe corp, pe uimă (umflătură); carte, cor, dogă, nal, vas, butie) tragă (cerbicea sau fa animalelor de jug), *mustață, curte, osânză, mursa* (apă de mare dru (bucata, care nu vine de calitate de la Kodra).

D. Diculescu, cu ingenioase și juste apropieri, găsește și un mare de elemente păstorale în noastră, din sorginte greacă: *oaiă* (oaiă albă cu capul roșcat), (găleș), cu lână scurtă, dar moale); (țărăncă), *bărcă*, oaiă bărcă = cu lână joasă, oaiă țurcă sau țurcă = cu lână lungă, mai bogată, dar mai aspră; *percădă* = bătută cu alb și cu găleale, oaiă laie, cu lână neagră; *ceridoană*, oaiă cu pete roșii; oile cu ruginii pe bot se numesc oaiă oacăne, *peșca* = oaiă cu un ochi; *pânteca*; *bucherca* (cu coarne de botel ca și herbeco prepelează = cu coarne); oaiă *ciulă*, căreia îi lipsește un corn; apoi *sterp* și printr-un simbol oaiă. vacă, *temecă* *stira* = steață; *ciu* = herbeco de doi ani, frumos; coarnele întoarse se numesc *berbecotal* (herbec noilor, cu aptitudine de producere); *botoiu* = o turmă de înărimie mijlocie, ce nu trece de *rumega*; boitari ajutoarele pășii, copii tineri care mână turme: *amurg, pror sau prour* = timpul de sau trei ore după miezul nopții; se mână oile la păscut; a *uma* de a se lumina de ziua; găleata; *plăta* *țărăncă* = vas păntecos de lut, în care pune laptele la prins și care servește același timp ca vas de muls și călăș gătit; *putină*; *putenciu* = putină mică în care se bate laptele ca să facă unt; *brânză*; *tăvăragă* = brânză vacă; *arichiță* = jantă; după ce pe toții store caș în cupe, rămâne pe care-l fierb și de asupra iese urdă; ceace rămâne în fundul căldării numește arichiță — *zâgornă* = scurge de zăr, urda scoasă din că se pune într-un săculeț atârnat zăgornă; *leurdă* = ustureiu sălbăcăreț, singular *caete, careții* = brestică, ca și carnea când se întindește capătă niște viermuși numiți *denurg, arâncezo*; *curmezi*; *părmas* denumirea unei varietăți de strâmă, o plantă aromatică, cu lunguiele; *mărar*; *busuțoc*; *cărcă* = țel scurt cu două belcinge sau capete, care servește a înădi oile de alta, când trag mai multe peșoi; *străgalia* = o roțiță sau cercețier ce se pune pe lângă capătul spre împiedică frecarea câmpului umărului podului; *stuo*; *urcă*; a a repezi cu putere mai ales o a

p l a s t i c a

SALONUL OFICIAL

Salonul Oficial de anul acesta s'a în-
 des de curând. S'a vădit încă odată
 modul greșit în care se înțelege felul
 de a crea artele, formulez aci învinui-
 re următoare pe care cititorul le va
 face dacă sunt sau nu, drepte.
 a. Direcțiunea Artelor prin Salonul O-
 ficial frivolește energiile artiștilor ;
 b. Ea risipește avutul statului ;
 c. Împiedică munca intensivă.

I

Orice artist, stăpân pe meșteșugul ar-
 tistice are năzuința firească să producă
 lucrări de seamă, care să-l oințească,
 cinstind și țara lui. În vederea acestui
 scop el vrea să muncească oricât de mult
 și de intens, la unele lucrări, cu nădej-
 de că la Salonul Oficial statul le va
 cumpăra dacă sunt meritorii.

Statul însă, prin Ministerul artelor, nu
 cumpără astfel de lucrări, fiindcă sunt
 scumpe și cumpără numai lucrări effi-
 ca care poate lua dela mai mulți. Cu
 ocazia aceasta, artiștii în loc să trimea-
 nă la salon o lucrare sau două *muncile*,
 trimet mai multe din cele mai puțin muni-
 că, cu prețuri mai mici din care comi-
 sionul salonului va alege. Repetat acest
 proces în fiecare an, artiștii nu-și mai
 pot ocupa cu lucrări de muzeu, ci, de-
 ceapă practici, fac marfă care se vinde
 pe piața ca și la Moși: *marfă etină*.
 Căutându-și cât mai adânc idealul, cu
 mult învățatura culeasă din muzee și
 școli.

II

Statul prevede în bugetul fiecărui an o
 sumă anume pentru cumpărarea „lu-
 crărilor celor mai caracteristice și mai
 de valoare ale Salonului”, lucrări cari,
 cumpărate în galeriile statului, au menirea

să reprezinte gradul de cultură artistică
 a întreg neamului românesc în decursul
 sutelor și chiar miilor de ani de aci
 încolo. așa cum lucrările din muzeele
 europene de pretutindeni reprezintă e-
 poca Renașterii, epoca lui Pericles și
 chiar epoca Faraonilor egipteni.

Ei bine, în loc de puținele lucrări dem-
 ne de astfel de galerii, ministerul, prin
 comisiunea sa specială, risipește acea
 sumă pe un mare număr de lucrări pu-
 țin meritorii de a fi păstrate în acele ga-
 lerii.

Din punct de vedere umanitar nu se
 poate condamna fapta ministerului, din
 cel legat însă și administrativ, ea este
 absurdă.

III

Dar risipa sumei pomenite nu consti-
 tue numai o pagubă materială statului
 ci și una morală cu mult mai gravă: ea
 tate *avântul artiștilor spre creațiuni im-
 portante*, căci la ce și-ar mai bate ca-
 pul cineva cu lucrări de ani de zile, când
 știu mai dinainte că astfel de lucrări nu
 se pot vinde. Ar trebui să fie cineva prea
 bogat să se angajeze la o muncă atât de
 mare, fără să-i fie plătit măcar timpul
 de lucru, și artiștii nu sunt bogați.

În privința timpului nu mai vorbesc
 de cei 4 ani, cât i-au trebuit lui Leonardo
 da Vinci să facă portretul *Geocentiei*,
 portret socotit neisprăvit de autor, după
 școlile lui Vasari, și nici de cei 10 ani
 pentru *Cina cea de taină*, ca povestire
 prea îndepărtată de noi, ci venind la ar-
 tiștii români din vremea noastră, vedem
 că Grigorescu și d. G. D. Mirea, mai mult
 decât 10 ani au studiat fiecare, unul la
Bitălia dela Smârdan, altul la *Alexandru
 cel Bun*, de oarece pentru orice lucru,
 dar mai ales pentru cele de compoziție,
 în afară de timpul cerut de executarea
 ei mai sunt studiile preliminare și con-

comitente cu execuția, studii de aranja-
 ment plastic și decorativ, studii de stil,
 studii de intrare în subiect ; meditați, re-
 fiectări, căutări, controlări, încercări, re-
 veniri, modificări (totale uneori), cari ră-
 pesc vreme îndelungată artistului ce vrea
 să facă o lucrare *desăvârșită*.

Sub vâpșeaua tabloului *Asaltul dela
 Smârdan* sunt poate zece tablouri, dife-
 rite pentru același subiect, spune d. G.
 D. Mirea, care singur își aduce aminte
 că a văzut acest tablou, odată făcut com-
 plect, în înălțimea pânzei, ca să-l revadă
 pe urmă în lungime, așa cum e azi. *Tim-
 pul nu reține decât ceea ce s'ă făcut cu tim-
 pul*” zice Anatole France, iar înaintea
 lui toți maestrii penelului și ai dăltii au
 spus și dovedit acest lucru în operele lor.

Bine înțeles, că o lucrare de „longue
 haleine”, ca preț bănesc, trebuie să fie

N. TONITZA : Studiu

știința, a conduce, a ghici ; îniepta =
 începe ; *spald* ; *spetează* ; uricoc = ca-
 delă urzelei rămase de la țesut, care
 s'ă întins se întrebuițează ca ață pen-
 tru cusut ; *a încurea* ; *ștează* = un fel
 de apă înpletită din nusele și copățele
 de flori-care lăpătică — trei-patru gău-
 c. Acest vas se pune departe de băduc
 moară ori piură, în care se pune lăi-
 ță secarie, și care învărtite de apă se
 mai crească, mai păroase ; *cadd* ; că-
 i = vas de lemn sau tînăchea, servind
 la sură la moară ; *gâf* = covată mică,
 în care se frământă cozonacii ;
 = vâlnă în care se scaldă copiii ;
 = vas de lemn sau de metal cu
 trei se la făina den sac sau altele ; *teu-*
 = vasul în care cad grăunțele din co-
 morii pentru a trece între pietre ;
 = bucată de lemn ce se pune în mod
 înțeles spre a ținea un gard sau o
 = *sculd* ; *burdă* = haină de lână băr-
 bescă ; pălărie ; *ciupag* = partea că-
 și țenească de la brâu în sus ; *tear-*
 = dreanță, pătură ; *spurdă* ; *azămă* ;
 = pupăza = un fel de colac ; *burdă* =
 = de găină ; *amageu* = șarlatan ; *a a-*
 = farmec ; *mângăia* ; *boscoane* =

vărăji, fermece ; *săiastră* = zână, — *berega-*
ta ; *plămân* ; *splindă* ; *prapur* = membrana
 ce învâlește mațele ; *hârcă* = teastă, cap de
 mort ; *brăncă* = umflutură la gât, cap, e-
 rizipel ; *umă* = tumoare la gât ; *ciumă* ;
minegociu = umflătură, inflamatorie pe
 marginea pleoapelor în forma unui bob
 de orz ; *mătreasă* ; *mesteacăn*, *smidă* =
 smirnă ; *nur* ; *dafin* ; *druete* — trunchiu
 de arbore ; *jugastru* ; arțar ; *ismă* ; *min-*
tei p. menthe ; *cimbru* ; *cicoare* ; *cintoare*
 (plantă) ; *poleiu* (plantă), *brieu* (plantă) ;
scaiu ; *leai* = aconit (plantă) ; *papura* ;
mătrăgună ; *ciumar* (plantă) ; *salaman-*
dă ; *șopârlă*, *drepena* (pasere) ; *presură*
 (pasere) ; *uture* (bufniță) ; *hareț* = erete ;
 cărabete (vierme) ; *omidă* ; *licuriciu* ;
boră (bulgăre de pământ uscat) ; *lespe-*
de ; tîrfaș, nisip ; *plaiu* ; *pârdu* ; *geană* ;
mire ; *tîrță* ; *leoarcă* ; a porni, pogoniciu,
 etc.

Din această bogată citație se poate de-
 duce munca imensă, capacitatea filolo-
 gică extraordinară, priceperea și erudi-
 ție considerabilă a d-lui profesor Dicu-
 lescu.

ION FOTI

mai scumpă decât una de o săptămână
 sau câteva zile. *Asaltul dela Smârdan a
 fost plătit cu patru milioane lei de pri-
 măria Capitalei, iar Alexandru cel Bun,
 cu un milion* de ministerul domeniilor ;
 dar numai cu astfel de prețuri se pot
 avea lucrări demne de galeriile statului.

În chestiunile de artă numai se potri-
 vesc socotelile curente de economie. Prin-
 cipul de „bun și estin” trebuie înlocuit
 cu cel de „bun și scump” ; iar direcția
 artelor, în salonul oficial căutând să a-
 plice primul principiu, a ajuns la rezul-
 tatul opus celui dorit și urmărit de țară.
 În loc să pornească un curent de între-
 cere între artiști pentru crearea lucrări-
 lor de valoare, ea le-a distrus orice avânt.

IP. STRĂMBU

Pictor, profesor la școala de arte
 frumose

AȘA ȘI-ȘI... AȘA ȘI-ȘI...

SEZONUL MORT LITERAR pare a fi în toamnă. Manifestațiunile: cea mai mare parte dintre periodice, pare a-și fi luat un semnificativ „la revedere” dela o masă cititoare fluctuantă, plictisită din cauza polemicele, sătulă de submediocritatea producției literare și tocmăi, din această, cauză nesigură. E o renunțare pe care o primește, cu plăcere.

Dar vacanța literară se manifestă, și altcum: despre o producție literară în acest timp editată nu poate fi vorba.

Ceva mai mult: victima librăriei, din cuprinsul căreia cefitorul putea să se orienteze asupra ultimelor cărți, tipărite, pare a fi renunțat pentru câteva timp, la înălțătoria misiuna. Sensibilă la nevoile imediate ale cititorului pe care variațiunile climatice l-au transformat în valedicturișt — s'a gândit să-l servească și în această din urmă ipostază, oferindu-i: o cange, un alpenstock, o penche de botine, cu destinație estivă, un binoclu, o tolbă și poate 2-3 volume de literatură ușoară, astfel aleasă încât, fără să contrazică plăcerile sportive, să jaloneze, cu puțină contribuție sufletească, aparenta lor monotonie.

NE GÂNDIM ÎNSĂ la modestul intelectual, la acela pentru care venirea vacanței echivalează cu o adevărată beție sufletească. Silit să muncească din greu tot anul, deprins să ladune material pe care, din cauza numeroaselor ocupațiuni, n'a avut când să-l prelucereze, obișnuit să se înconjoare cu volume și broșuri al căror sens adânc și variat n'a avut când să-l adâncăască și oprit din banalele „cauze materiale” de a evade din urbea înțeleptărilor lui oficiale, el va profita imediat de cele câteva săptămâni pe care o organizație mecanică a serviciului i le va puna — vrând-nevrând — la dispoziție: își va deslinda sertarele, va răsfoi toată agonișta unui an de apariție literară și cu aviditate caracteristică, va euloga de pe pagini în drum spre uitare — florile imaginațiunii unuia sau altuia dintre făcătorii de limbă. Va citi cu nesăț și absorbi sensuri nepătrunse, eroi și pasiuni, se va îmbăta cu fluviul necărat al artei și al vieții.

Natural că: și pentru unii și pentru alții vacanța echivalează cu o adevărată binefacere.

FIREȘTE că despre o vacanță com-

pletă mîei în literatură nu se poate vorbi. Destule reviste — mai bine înarmate — continuă să infrunte legenda necesității unei astfel de întrețineri. Altele — mai puțin făcătoare — au recurs la sistemul mai comod al numerelor pe 2, 3 ori mai multe luni. Ceva mai mult: cu o îndrăzneală de meingelles, au încercat să scoată capul în atmosfera aceasta care topește și ucide. E desigur, o dovadă de interesant entuziasm și de remarcabilă încredere în puterile înfinate ale artei care ar putea fi în stare să topească până și indiferența masei cititoare. Sunt gesturi pe care le înțelegem, le știm aprecia și asupra cărora nu putem trece cu ochii închiși. E un seceretoare că, adevăratul artist e indiferent la variațiunile atmosferice sau la acelea ale pieții... E în această o interesantă explicație a artei lui — dar și deficitului cu care, de cele mai multe ori, foarte repede — lichidează majoritatea revistelor noastre literare.

IN SCHIMB două produse noi, adevărate produse de vacanță se înstăpănesc: magazinul ilustrat și revista-spectacol: și unul și altul, în măsură să varieze, să distreze mai mult simțurile elementare ale cititorului: ochiul și urechea. Că și la noi aceste două specii pseudoliterare au ajuns — realitatea ne-o atestă: numărul lor e din ce în ce mai mare, calitatea lor e din ce în ce mai bună. Fără să merg mai departe mă gândesc numai la această „Ilustrațiune română”, despre care a mai fost vorba aici, care echivalează, — mai ales ca varietate și execuție tehnică — dreptul cu suratele lor străine. Iată de ce cred că, din punct de vedere editorial, vacanța literară e o adevărată binefacere. Ea a pus mijloacele tehnice în măsură de a se încrece pe sine. Iată de ce cred că aparițiunea unor astfel de periodice e o adevărată faptă națională de care cronicarul imparțial trebuie să țină într-adevăr socoteală, căci, oricât de intelectual ar fi cineva, simte, din când în când, nevoia evadării distructive.

CEVA MAI MULTĂ LEGĂTURĂ cu literatură prapă a avea revista-spectacol. E, desigur, numai o părere. Căci, la dreptul vorbind, de ce nu s'ar ține socoteală, mai degrabă de elementul muzical, de cel spectaculos sau chiar de cel coreografic — toate în măsură să facă din ea o aglomerare de elemente adunate din tot atâtea domenii? În realitate revista e tot atât de puțin literatură, pe cât e muzică, realizare tea-

trală sau numai în dans artistic. Lu mai de aproape, ea echivalează cu o mai specifică de vacanță exhibiție pseudo-artistică, o manifestație multipă de elemente diferite în măsură să ne lăsa să uităm și bunelle și celele, orize, cerile, care au început să nu ne meangă; soacra care ne călărește pe o că n'o putem duce la băi; copiii care ne-au cam satisfăcut puțin rezulta școlare; supendorii cari în vedea ducerilor, au început să ne faci frupțe; guvernul care pregătește impuneri, directe și indirecte, fambi viața scumpă, căldura, gândurile.

Iată, de ce cred în necesitatea unei care, oricâte rele ar aduce, are acea mântuitor în viața cetățeanului nejit: îl ia de mână și amăgindu-l cu zaharicale de înmătație artistică — face să uite și să trăiască.

GAIER DE IUBIRE. așa este intitulat volumul de versuri al d-șoarei Mia Cerna, apărut în editura Tipografului Naționale din Cluj.

Versurile d-șoarei Mia Cerna pline de avânt tineresc și de imagini frumoase sunt curgătoare și sincere. Redăm pe mele două strofe din poezia „Din Cărușul iubirei”, — spre edificarea celorrilor noștri:

*Cu furca tinereții în brâu
Din caier luminos,
In pragul unui vis pustiu
Eu fir erdjit am tors...*

*L'am răsucit cu fus de dor
In nopțile de argint
Și l'am udal adeseori
Cu stropă de mărgarină...*

Prețul elegantului volum de 82 pag. este numai de 50 lei.

Biblioteca populară „COMANDANTUL VANCEI” (No. 2) apare sub înțiriu d-lui Simion Hârnea-Naruja și este închinat „memoriei în veci neuitate” domn Ștefan cel Mare și Sfânt, cu prilejul prăznuirii a 425 de ani de la naștea sa.

Volumul poartă titlul: Ștefan Vodă Vrancei. are 32 de pagini, tipărit în editura tipogr. „Lupta” din București, conține mai multe istorisiri și legend adunate din ținutul Vrancei, cu un coment din 1845. În acest număr celele sunt semnate de penele d-șoarei Simion Mehedinti. Simion Hârnea, realizator infăptuitor al bibliotecii, Pict I. Macovei-Nereju, I. Răileanu etc.

Laudele noastre d-lui Hârnea: cașii li dorim viață lungă și prople deplină

LITERARA

oseama de cuvinte

din Journalul de Vichy, la rubrica "Spectacole":

Luni 4 Iunie: Tartuffe, comedie în 4 acte de Emile Augier și Jules Sandeau din Academia franceză.

Spânzură-te, Molière!

Marele bogdaș F. s... T. întrebă într-o zi pe arhiepiscopul M. t. i. o. dacă nu ar fi preferat să fie arhimilionar, în loc de arhiepiscop.

M. t. i. o. îi răspunde zăbind:

— E drept, ambele cuvinte (arhimilionar și arhiepiscop) încep cu aceleași două silabe, dar nu sfârșesc la fel. Personalitățile arhimilionare ar trebui să zugețeze la silabele cu care încep acest cuvânt, și la terminația N'ARE. Cu arhiepiscopul chestiunea stă astfel: menirea arhiepiscopului e scopul înalt pe care îl are dela Dumnezeu!

Marele Jany, scriitoare, se adresează într-o zi lui Alexandre Dumas și-i spune:

— Mam convins maestre că inima o sărbii este stofa care se destramă cea mai ușor din toate stofele!

— Poate că ai dreptate, răspunde Dumas, dar e și cea mai ușor de reparat!

O arhiducesă foarte bătrână și grasă, era obiceiul să poarte toalete foarte decorative.

Hamaristul Bienstock întâlnind-o la o serală îmbrăcată și mai decolată ca de obicei, îi spuse că ar trebui să renunțe la a mai purta asemenea rochi.

Arhiducesa întrebă surprinsă:

— Nu-ți place rochia, mă îmbracă ărit?

— Nu e ărit cum v-a îmbracă, e ărit să îmbracă! răspunde humoristul.

Sacha Guilty se plângea către un prieten că e plictisit. Prietenul îl sătui:

— Încearcă de fii fericit!

Cum?

— Caută un amor!

— Un amor?! Îți dai seama ce spui?!

Asta ar însemna să combat o plictiseală printr'un pericol!

O frumoasă și tânără artistă, s'a măritat de curând cu un bătrân negustor de 60 de ani.

Tristan Bernard fiind întrebat ce spune despre această căsătorie, răspunde:

— Nu mă miră de loc!

— Cum, c femee de 25 de ani, să consimtă să-și trăiască toată viața, cu un om de 60 de ani?!

— Toată viața?!... Să nu exagerăm!...

Nu toată viața ei, toată viața lui!... Nu creșlas lucru!...

Un crâmpei de conversație între d-na de Steign și o prietenă:

— Pe cine preferi: pe bărbatul care se lasă compromis pentru a salva o femeie, sau pe acela care o comprome pentru săi salva onoarea?

— Pe acela care nici nu comprome, nici nu se lasă compromis!

b a z a r

MASCOTELE LUI ASSOLANT ȘI LEFÈVRE,

Aviatorii francezi Assolant și Lefèvre, au avut, în cursul raidului lor peste ocean, câte o mascotă. Descinzând la hotel Lotti, Assolant a deschis o cutie de lemn în care își ținea mascota. În ea se afla un mic cameleon viu. Lefèvre însă avea altă mascotă. Într'unul din buzunarele hainei avea o bucată de azimă. Aviatorul susține că aceasta i-a adus noroc de oarece și evreilor le-a adus când au trecut Marea Roșie. El pretinde că apele s'au despicat fiindcă evreii își puseseși toată nădejdea în forța unei bucăți de pâine coaptă fără mazăre.

SHEIKUL DIN MOSSUL

Zilele trecute a murit la Mossul, un seik, în vârstă de 120 ani. Pe urma lui au rămas patru soții, una din ele foarte tânără, și 100 de copii, nepoți și strănepoți. Cel mai mic copil al lui e în vârstă de 10 ani fiind, după cum se vede, născut, când șeikul avea 110 ani. Acest caz de longevitate și virilitate pare a fi unic chiar și în Mossul.

REFVANȘA

Lord Lister, vestitul chirurg englez, a fost chemat odată, la miezul nopții, la un bolnav închiptuit. După ce l-a examinat, Lister l-a întrebat pe un ton grav:

— „Ți-ai făcut testamentul?”

— „Nu, răspunde bolnavul îngrozit. E așa de grav?”

— „Trimis numai decât să-l cheme pe notarul D-tale!”

— „Dar, dragă domnule doctor..”

— „Trimite numai de cât! Chiamă și pe tatăl d-tale și pe ceilalți membri ai familiei!”

— „Așa dar, trebuie să mor?”

— „Nu, dar nu vreau să fiu singurul nebulon pe care îl socoli la miezul nopții din pat!”

BALUL CALEDONIAN

Unul din cele mai importante și mai selecte baluri londoneze este balul: Royal Caledonian, care și-a celebrat, anul acesta, optzeci și unu de ani, de existență. A fost dat prima oară, ca o reuniune intimă, în 1878 de Ducele de Atholl; azi însă a devenit un mare eveniment social și filantropic.

Are nu mai puțin de zece patroni de viață regală, printre aceștia fiind regele și regina, prințul de Walles și ducele și ducesa de York. Anul acesta, au luat parte la balul caledonian o mie cinci sute de persoane. Bărbați în costume obișnuite nu sunt primiți la bal.

Invitatul nu poate să apară decât în ținută de seară, un costum de highlander, de vânătoare sau în costum de curte. Doamnele se îmbracă de obicei în rochii albe, saloanele sunt bogat ornamentate, invitații mișcându-se într'un ocean de lumină revărsată de niște uriașe candelabre de cristal. Se dansează numai dansuri scoțiene.

caricatura zilei

DUPĂ 30 DE ANI...

— Cum, tu nu mă mai recunoști Paul? Eu sunt Mihai, prietenul tău din copilărie...

— Ah! da, da! ce plăcere! Apropos, tu îmi datorezi 300 de franci, poți să mi-i dai.

(Dimanche illustré)

CIRCUMSTANȚE ATENUANTE

PREZIDENTUL. — Așa dar, d-ta faci parte din acea bandă de pirați? E ade-vărat?

ACUZATUL. — Ah, nu, d-le prezident, facească Dumnezeu!

Eu sunt numai membru de onoare...

(Life)

Pagini uitate

LUME NECĂJITĂ

ISTORIA UNEI POLIȚI

de IOAN GORUN

— Năveam nici o nevoie, nici una năveam, mi se tânguiește vărul Marinică; — te-apucă uneori așa câte-o nebunie, ca o amețeală... Adică nu puteam eu să stau binișor și să-mi văd de sărăcie?... Ei nu, zice dracu-Scaraoțki, că altfel n'o să-i zic, hai și tu cu iscursia!

Că era unul de dădu-se la gazeta păcumcă, dus-fintons, trei zile de plimbare, mâncare, băntură, cască-gură, ief-tin de tot, și poți zice că ai fost și tu la Parigrad, — Constantinopol care va să zică. Eu aveam ceva parale pușe la o parte, numai cât îmi lipseau așa vr'o doi poli. — Nu mă duc, zic, — lasă altă dată. Da Scaraoțki de colo: Ba să te duci, — când îi mai avea așa ocazie? Bine să mă duc dacă nu m'ajung din parale. Ei, te-i împrumută și tu acolo, de unde-va cu ce-ți lipsește, și-i plăti când vei avea.

S'așa me mă îndreptă la un prieten la unu de aia de dau parale cu dobândă.

Mă pun garant pentru dumnealui zice, — adică pentru mine; — are proprietate la mahala — acuma știi, vere, cioaba aia, — care poți să vă convingeți, întrebăți și prin vecini, persoană solvabilă... Ei alea toate de bag seama se spun la o așa adică. Ce mai încoace-încolo, se încredințează negustorul și îmi dă doi poli pe iscălitură. Iscălesc eu polița aia, măcar că văd acolo scris 50 de lei și eu nu luasem decât 40. Da-mi explică pretenul la ureche: e pe trei luni și-ți oprește dobânda înainte; așa e regula.

Bine, fie regulă, — mie mi-era de grab'acum să mă văd la Stambul, să beau cafea turcească veretabilă și tutun de ăla de spun cei cari-și aduc aminte dinainte de monopol... De, — nu pot zice că ar fi ceva mai amintiri decât pela noi, — dar niște pilaf am mâncat mai abitir cala Trei sarmale... Încolo frumos tot, popi, câini, corăbii, — toate alea. Lasă-le încolo, că nu vreau să fac acuma suvenir de călătorie.

Îmi rămăse, dragă, destulă suvenir polița, că peste trei luni nu putui s'o plătesc; lasă, zic, o mai aștepta el negustorul, și i-o plăti, când m'oi înlesni.

Ce-i dreptul a cam trecut nițică vreme, până m'am înlesnit. Ba încă de nu venea unu cu o hârtie, de zicea că să mă duc la judecată, poate că tot o mai amânăm. La judecată nu m'am dus, ce era să mă duc? că doar nu tăgăduiam nimica, dator eram patruzeci de lei, și cu dobânda cincizeci.

Mă duc eu caie va să zică la prăvălia de unde luasem paratele.

— Am venit, zic, pentru o poliță, și duc mâna la buzunamul hăineii unde țin portofelu.

Ală de după teșghea se înoruntă la mine.

— Nu-i aicea domnu derektor zice:

Zic: Ce derektor, nemișorul, că d-ta îmi dăduși paratele și încă tot d-ta îmi oprîși și îconomia, camăta care se chiamă.— Apoi nu, zice, — că acuma nu mai suntem bancă de comandă, că sunte cumperativă.

— Cumperativă oți fi, dar eu n'am venit să vă mai cumpăr manfa, am venit să vă plătesc.

Dacă a înțeles el că nu venisem să cer parale, a schimbat-o pe dată:

— A, zice, ai venit să plătești, asta e altceva: poțiți, sețați. Îmi ia sclilitatea, caută într'un catastif și iar își bolovănește ochii la mine.

— Cambiu protestat, cheltueli de judecată, dobânzi, dobânzi, întârziate, — ce tot îndrugă el acolo, — numai când auz: „face nouăzeci” — mă ia cu leșin nu altceva.

Nouăzeci de leușceni era tot ce aveam în buzunar, și de unde scoateam să-mi mai rămâe doi poli... De, ce să faci? Plătesc eu și după ce oftez din greu dau să plec. Numai ce aud dela spate:

— Ia stai stîmabile, da cu polița ce facem?

— Alala, zic, țî-o las dumitale suvenir.

— Păi stai că nu merge așa; trebuie plătită, zice.

— Cum? Nu țî-o plătită acușica, cu vârf și îndesat?...

-- Nu, zice, alea fuseră cheltueli, dobânzi și etetera; mai trebuie capitalu!...

...Ce să mai zic? cum nu mai aveam chioară, mă pune de mai iscălesc o hârtie-vezi dumneata, oameni mișoși, crede la cel ce n'are—nici nu mai m'am uitat la ce era pe hârtie, așa am iscălit-o că se uita la mine ăla plictisit și își întindea barba, de par'că zicea: Ei, ai isprăvit odată?...

Apoi mai trece nițeluș, așa — ce vrei vere, vremuri grele; — numai ce mă înlesnesc și de 50 de lei.

Mă duc iar la barbosu: — Ei, zic, iată că v'aim adus acum și capitalu.

Scot eu ai doi poli și două patace și-i înșir acolo pe teșgheaua lui. Se uită și ea, da iar cu nasu în catastifuri...

Bine, zice, asta-i capitalu; dar ce ne facem cu dobânzile de întârzitare, cheltueli de protest, judecată și etetera?

— Păi nu țî le plătit și pe alea mai când fușe?...

-- Mi le plătiți, mi le plătiți!... alea au fost pentru, alalt cambiu; eu vorbesc de ăsta de acu...

-- Allalt, ăsta... de câte ori luai eu parale dela ăștia, nemișorul?...

— Ei las-o, — îl întrecu eu pe vărul Marinică, — las-o n'o mai întinde, că cunosc eu astea pe de rost. Spune-mă mai bine cât mai e dator, să țî-o plătesc, că înțeleg eu acu dece ai venit.

— Uite ce e. — zic eu după ce țî polița vărului Marinică. Eu am cunoscut odată pe unu de-i zicea Bada, Ia. Asta era un om întotdeauna vesel și par'că a lui era lumea toată. Nici eu nu l'am văzut încordat îngândurat; dar, necum să se tânguiască el cine pentru vre un neajuns sau vreo suferință rare.

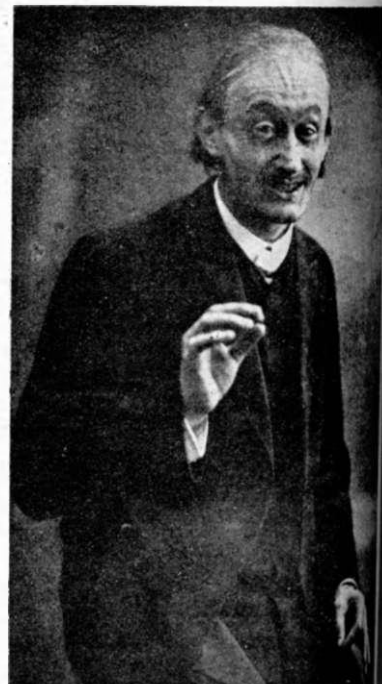
Și tare l pizmuiam pentru asta.

De aceea, într'una din zile, îl întrecu.

— Ia ascultă nene Hanțiu, cum te d-ta de ești întotdeauna vesel și amuzant?

— Apoi uitate cum nepoate, — înțeleg punde el: Așa mi-am întocmit viața, să am întotdeauna cu cinci parale mai mult decât îmi trebuie...

A plecat vărul Marinică, — și câteori îl întâlnesc, de departe îmi însemne de parcar vre să zică: Da țî știu, știu, vorba aia... Cu cinci parale mai mult decât îți trebuie...

C. BELCOT in „Institutori”

carți redactate în extrase

ERROMANGO

de Pierre Benoit

Noul roman al autorului Atlantidei de două ori celebră, poartă drept motto următoarele rânduri: «iar acum, scriind îmi revine ca o lumină cum că nu mi-a fost cunoscut numele de familie al aceleia pe care am avut-o de prietenă».

Fraza, anodină prin ea însăși, e semnată: Edgar Poe; trebuia accentuat. Unui renume și unei lipse de nume se datorește așa dar: Erromango. Astfel, desfășurându-se cu o progresivă iscusință, a purces o povestire care ar fi fost pe placul halucinantului inspirato.

Vorbele sale s'au instilat în imaginația fertilă a scriitorului de azi precum în creierul eroului său s'a'ornicit imaginea Alicei.

Motto, incubație spirituală, cadrul acestui omor postum, sunt în perfectă compatibilitate. Erromango e povestea unui organism stors de frică, iar diformările treptate picănuite de ea în spiritul unui om teafăr, ating un dramatism culminant prin faptul că cetitorul se înfruptă din sbuciumul eroului. Interpretările bolnavului, arbitrare dar plauzibile, efectele lor de posibilitate savant graduate, ne dumeresc în oare care măsură și astfel interesează incontinuu.

Erromango e o insulă din Arhipelagul Fabrelor, în plin Pacific. Acolo Fabre, membru unei importante societăți din Anglia și-a propus să facă crescătorie de o specie de oi franceze amatoare de oarecă, fapt contestat în Australia,

și în parte locuiește și de Canionul său cecolat pe munți crestați de noaptea aprind focuri fantasmatic.

Teritoriul abșilor din insulă e limitat: un teren reformant, ramclit, un teren de oameni politici, mai degrabă de emul decât de urzită. Un văduv hursuz, susținut de mai puțin primejdios decât de răbdător.

Și de curând începe ostilitățile din jurul său război:

„Când cel din urmă ecou stărnă de la vântul (și vaperului) muri, Fabre simți că era o tăcere pe care nu o cunoscuse nicieri încă. Atunci, numai auzind că rămasese singur.

Erromango! șopti el,

„Când vorbeai pe care crezuse că era o tăcere cu glas stins, răsună într'un câmp de ciudat, în cât Fabre, în acea clipă pentru nimic în lume n'ar fi conștient de o repetare”.

„Când nu se lasă învins. Luptă, și cu succes, la început. El compromețându-se când adoptă drept lăcș: „Frica și bănuțura, aliate, îl ră-

„Când banală, aventură, accidental eșec și fese drațna unei obsesiuni trase fără țemei dar nu fără crezare. Dintr-un moment amorsat se ridică — Alice Fabre — o enigmă se deșteaptă în legarea ei, până la un punct, clar pe cetitor; pe Fabre îl face mistuătoare, zi și noapte — și ea va intra în cea deapurarea.

Pierre Benoit păsește cu o admirabilă siguranță pe ținuturile misterioase ale grozăviilor lăuntrice și exterioare, Cine se poate opri să nu-l urmeze?..

Fantoma pune stăpânire pe spiritul inginerului; iată cum trage acesta concluzia că femeia fără nume de familie nu poate fi decât soția văduvului marocanos nedespărșit de o pușcă amenințătoare; Jeffries, care știe, care se va răzbuna neapărat.

„Cu cât treceau ceasurile, apoi zilele, amintirile reveneau grămadă în sufletul lui Fabre și aceste amintiri înmulțeau temerile nelămurite pe care se străduia să le îmbrace în sdreanța remunșcării lor. Tânăra femeie dela Rose Bay trăia în el ou o viață tot mai intensă. Fusese cea mai frumoasă dragoste din viața lui, la drept vorbind, singura dragoste. Resimțise desigur, o durere atunci când ea plecase, nu însă durerea pe care ar fi trebuit să o resimțită. Atunci, el nu știa. Acum, știe, cunoaște valoarea pierderii ce suferise. Și să nu i să spună, mă rog, cum-va, că Erromango și dracoveniile de acolo, îi întârtau imaginația de o săptămână încoace, îi luau mințile. Nu fapte exacte, precise, îl hărțuiau pe Fabre. Avea de unde să aleagă. Păcarea din amănunțele cu privire la zilele prea scurte pe care le pătrecură lângă doamna dela Rose Bay, merita să fie reamintit, să nu fie lăsat pradă uitării. Așa de pildă, odată — se cunoșeau de foarte puțin timp — ea ținuse să vază orașelul din Munții Albaștrii, unde el fusese în pension. În tren ei răsese că niște copii de ceiace le trecuse prin ouget: de cum vor sosi, se vor duce la liceu, șiccolo,

după ce vor fi cerut să vorbească cu directorul, ei îi vor explica că erau o tânăra pereche din Sidney și că ar dori să-i încredințeze băiețașul lor.

După treisprezece ani, nu-i era frică lui că ar putea fi recunoscut. Așa și făcuse. Era acelaș director. Vizitara împreună cu el stabilimentul. Fabre revăzu clasa de studiu, sala de mâncare, dormitorul, sala de așteptare, unde mai-căsa îl îmbrăcase cu halne de dolju.

„Soția mea ar fi dornică să vază infirmeria: băiețelul e cam delicat” și hătrânu cum se cade, care odinioară îl trăsese de urechi în mai multe rânduri, deschise, fără a se face rugat, încă o altă ușă. Când se întoarse iarăși pe piața mică din orașel îi pufni răsul de bine ce reușise gluma. Și de deodată, simțiră cât de fals răsuna răsul lor.

Fabre, trăgea cu ochiul spre veriga de aur dela mâna stângă a tovarășei sale, veriga aceleia pe care el o numise soția lui. Ea surprinsese privirea și îi răspunsese printr'un surâs jalnic. În acea seară, doamna dela Rose Bay, se prefăcu că o doare capul, și se reintoarse la societatea săi, fără a mai trece pela For you alone. A doua zi, când se întâlniră, tristețea ei nu se împrăștiase cu totul. Cu de obicei au merseră la preambulă. Spre seară, ea se tângui că îi e frig, și cum Fabre îi propunea un punch, „Da, — zise ea, dar nu la Victoria!” Voia să aleagă singură unde... El nu se împotrivi. „Unde mergem?” întrebă el pe când scoborau George Street, în direcția por ului. Puțin mai târziu, înțelese. Se aflau în fața barului pe care odinioară îl ținuseră părinții lui. De oarece ea îl condusesese acolo deadreptul, fără a fi șovăit cât de puțin, este că mai venise pe acolo după indicațiile pe cari i le dăduse

el, de vreme ce judecând după privirile ei neatente, el crezuse atunci că de abia îl ascultase. Cât de dragă îi fusese în clipa cea! „Să nu înfrăm,..” șopti el. Dar ea împinsese ușa. Nici aci nu se schimbasesc nimic. Întrun colț, se afla încă fântâna de aramă unde, când Fabre se întorcea dela școală, maică-sa îl spăla pe mâini, pentru a i le curăța de cerneală. O femeie grăsună, servea vin unor marinari, tăcuți rezemați de bar. Perechea nu fu luată de nimeni în seamă. El băură punch-ul fără o vorbă, și eșiră. Pe un car portocaliu se fugăreau țipând cu jale rândumelele. Iată amintirile pe care i le lăsase doamna dela Rose Bay. Nu-i trecuse însă prin gând să le evoace pe acestea, în timpul dejunului de pe „Myosotis”. Se înțelege, Domnii Crepin, Guiborg, Bocce și consortii ar fi fost în drept să li se pară ciudat cum profesorul lor găsea cu cale să tragă un chef.

În alt rând — iar acum Fabre își reamintea ziua de parcă ar fi retrăit-o, și Dumnezeu știe dacă din mai multe privinți n'ar fost mai bine să nu și-o fi reamintit nici odată — își petrecuseră după amiaza la grădina botanică. Era într-o Sâmbătă, zi în care prin parcurile din Australia se văd forfotănd printre boschete, o ceată de predicatori negri — adventiști, presbiteriani, mormoni, baptiști precaslăvind Mântuirea, bucătăria vegetariană și cele minerale. Nuse-le roșoare îi ascultă, și copilaș; robotajorii se opresc și uită de joc, că privind-u-i, Fabre și tânăra femeie se adăpostiseră la extremitatea de nord a grădinei. Se zice că cu o sută de ani înainte pe câmpul golfului Sydney păstrase încă frumusețile neștrăbătuților codri, soția lordului Macquarie, unul din primii guvernatori ai statului New-South-Wales, venea acolo, cu podobe à la Romey, și visa la frumusețile Angliei sale natale. Locul acela poartă numele de „Scanul La-ty-ei Macquarie”: Un promotoriu de graniț umbrit de arbori ale căror ramuri se apleacă până în mare. Tânăra femeie făcuse de câțva timp, atunci Fabre o întrebasese la ce se gândea:

„Ași dor să fii îngropată întrun loc asemenea acestuia” răspunsese. El nu luase atunci în seamă niște vorbe, pe care orice bărbat le-a auzit cel puțin odată în viață. Acum, de curând și le reamintise pe neașteptate. Cu ce ocazie, iată ce voia el să precizeze. Patru, sau cinci zile după ce trecuse vasul „Myosotis” Fabre dornic să mai alunge gândurile negre, pornise la vânat de rațe sălbătice împreună cu Gabriel. Erau la pândă în lăcrăutul unui deșis de arbori tropicali. La picioarele lor cistalul verde al mării era atât de străveziu încât se zăreau pești de aur și purpură, fugărindu-se printre mănșălamuri, ca niște colibri deasupra unui strat de flori.

Gabriel auzi deodată un ușor suspin.

Săpânul său lăsase pușca să alunece jos la pământ, iar el cu bustul răsturnat pe spate ducea mâna spre inimă.

În același timp, oțată cu dorința exprimată de prietina lui trecătoare, o altă amintire se ivise în memoria lui Fabre, o amintire mult mai recentă având abia patru luni, amintirea celei dintâi vizite — singurei vizite, pe care o făcuse la Longstal. Era și acolo un promotoriu umbrit de arbori, iar sub acei arbori, un mormânt Mormântul Doamnei Jeffries? Fără îndoială, da. Bine, dar atunci? Doamna Jeffries? Să fie cu puțință?... Doamne, doamne! toată viața să ne urmărească astfel faptele din trecut, se poate? Să nu ne plânda nici când urma, haita de lupi? În clipa aceea Gabriel își privise săpânul, groaza pe care el o resimțise reflecta searbăd pe aceea care se cotea în ochii lui Fabre.

Ah! acum amantul doamnei dela Rosa Bay avea dreptul să fie mulțumit, înfășșit aflase pentru ce îi era frică.

Fabre se răsvrătea. Se săturase. Sănătatea, opora îi erau compromise, nămiciite de spectre. Ia ce bun să fie om de știință, să ai un spirit pozitiv și să nu te invărti totuși cât ține ziua în cerul unei grozave, zadarnice fantasmagorii. Putoa pune capăt acestor farmece, Avea un mijloc să descopere adevărul, oricare ar fi fost el. Ei bine s'a hotărî. El va afla, chiar în aceea seară. Să-l afle? Expresia era greșită. El îl și aflase. Trebuia să-l demonstreze în mod tangibil înlăturând hotărâtor orice îndoială. Numai astfel nu va fi ispitit de aci înainte să se folosească de cel înmăi pretext în scop de a-și lămuri temerile întemeiate. Adevărul trebuia să-l vadă cu ochii, să-l pipăie cu mâinile lui. Știa unde se putea culege doada, știa să cerceteze la izvorul ei. E sau nu e un obicei să se graveze numele morților pe morminte?

Era seară cu luna. Fabre plecă de acasă înainte să se răsărit luna. Luase, cu el o lampă electrică. Arme, nu; la ce bun! Se gândise o clipă dacă revolverul nu i-ar fi fost priincios, nu doar în cazul unei întâlniri cu Jeffries, ci dacă cum-va nenorocul i-ar fi scos în cale pe cei ce aprindeau focurile în întuneric, acei ce coborau în fiecare lună la plajă, pentru a strânge apă de mare în tuburi de tranșe. Apoi, bălăcase umerșii. Ia ce bun!

O adiere ușcară se târa gemăni, printre erbanțele înunecoase. Fabre înainta cu pași măsurători, se fereea de rădăcini, de ridicăturile de pământ, mai lesne de cum ar fi făcut la lumina zilei. Mersul său avea mormănața siguranță a somnambulilor. Îi bătea inima, dar nu cum bate inima celui care îi e frică. Sar fi

zis florii delicioși ai amantului o teaptă un rendez-vous. Astfel, cu mă în urmă, plecase el spre cea din urmă tăhnire cu doamna dela Rose-Bay. Alesese la nord-est de Sydney, o extremă a golfului, pădurea Reserva de pădure; un loc desnoic, cam asemăna costula, și pe colo malul mării se părășit din când în când pentru a conjura o bucată de stâncă, un câspăzurând peste undele... Nici un șgomot de cât la mării, și geam vântului prin copaci.

Fabre avea acum numai o prietă, nu se ivească o piedică caare l-ar fi să-și ajungă țelul, să-și tre jurăcă să culeagă o încălțturime oricare a fost. Cum s'a putut mulțumi el acum cu aceea nedemă în îndoială. În încă un sfert de oră, și va fi de începu a zări promontoriul și cupă turcoasă a cocotierilor cari acoperă mormântul. Pășii cu mai multă pradere, nu-i era frică, — încă obținea de ce se teme — dar nu voia să arunce sosirea înainte de a fi aldevărul. Apoi, toate se schimbau. Luna păra dacă îl întâpenea aici pe la curățina care chătise pe Gabriel.

Luna filtra raze priăbre frunze și țite de palmieri. Dorința lui Fabre implinea. În suflet n'avea spaimă, emoție imensă. „Iubita-mea, se uită repetându și aprorape cu glas rău iubita mea!” Așa cum se îngunelă gă patul unde odihnește o femeie, îngouches alături de dreptunghiul grăniț, cu brațele deschise, ca pe o înbrățișare. Luna își urma neșei pe cerul deșert. Lumina ei, se aldea uneori îndărățul unui scan frunze mai compact. Mormântul se și se ascundeă arând pe rând. Mă tremurabile ale lui Fabre îl pipăia mângăiau cu neclăniște, cu dragoste.

Înfășșit, făbuoni un hohot scur, tea lui se își de piatră... Pe piatra aceea nu se afla nimic, nume, nici pronume, nimic. Cinci, zece zile mai târziu avu loc un în care, sub aparența lui inocensă, buia să pînă în lăscă lui Fabre năuță emoție decât acțle cari avuseser până atunci. El trase concluzia că doamna și ducerurile, prezantul și tutul, totul de acum se aliase împreună.

(Sfârșitul în *Yard*)

